

Amir Temurning Harbiy San'atga Qo'shgan Hissasi

*Tursunov Ilxomjon Ikromovich*¹

Annotatsiya: Ushbu maqola Amir Temurning harbiy san'atga qo'shgan ulkan hissasini yoritib beradi. Temurning harbiy yurishlari, qo'llagan taktika va strategiyalari, harbiy islohotlari va yaratgan armiyasi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Shuningdek, uning harbiy mahorati va muvaffaqiyatlarining sabablari tahlil qilinib, harbiy san'at tarixidagi o'rni baholanadi.

Kalit so'zlar: Amir Temur, harbiy san'at, armiya, taktika, strategiya, harbiy islohotlar.

KIRISH

Amir Temur (1336-1405) o'rta asrlar tarixidagi eng buyuk sarkardalardan biri hisoblanadi. U nafaqat mohir davlat arbobi, balki o'z davrining yetuk harbiy sarkardasi ham edi. Temur o'z faoliyati davomida ko'plab harbiy yurishlar olib borib, ulkan imperiya barpo etdi. Uning harbiy mahorati va yutuqlari harbiy san'at tarixida muhim o'rin tutadi [1, b. 25].

Ushbu maqolaning maqsadi Amir Temurning harbiy san'atga qo'shgan hissasini yoritib berish, uning harbiy yurishlarini tahlil qilish, qo'llagan taktika va strategiyalarini o'rganish, harbiy islohotlarini ko'rib chiqish va yaratgan armiyasining o'ziga xos xususiyatlarini ochib berishdan iborat.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Maqolani yozishda tarixiy manbalarga, arxiv hujjatlariga va ilmiy adabiyotlarga tayanildi. Amir Temur haqidagi asosiy ma'lumotlar "Temur tuzuklari" asaridan olindi [2]. Shuningdek, Sharafiddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma" asari ham muhim manba bo'lib xizmat qildi [3]. Temurning harbiy yurishlari va uning armiyasi haqidagi ma'lumotlar Ispaniyalik elchi Rui Gonzales de Klavixoning "Samarqandga sayohat kundaligi" asarida ham keltirilgan [4].

Amir Temur va uning davri haqida ko'plab olimlar tadqiqot olib borishgan. Jumladan, V.V. Bartoldning "Ulug'bek va uning davri" [5], L.V. Stroyevaning "Amir Temur saltanati" [6], A.Yu. Yakubovskiyning "Temur va temuriylar davlati" [7] asarlari muhim ilmiy manba hisoblanadi.

NATIJALAR

Amir Temur harbiy san'atga ulkan hissa qo'shdi va ko'plab yangiliklar olib kirdi. Jumladan:

- Temur o'z davrining eng kuchli qurolli kuchlarini yaratdi. Uning qo'shini 300 ming nafar yaxshi qurollangan va tayyorlangan jangchilardan iborat edi [2, b. 48]. Temur armiyasi tarkibiga otliq askarlar, kamonchilar, nayzachilar va boshqa maxsus bo'linmalar kirgan.
- Amir Temur yangi jangovar taktikalarni qo'lladi. U dushman ustiga bir necha tomondan hujum qilish, pistirmadan chiqib zarba berish, dushmanni chalg'itish va qurshab olish kabi usullarni mohirona qo'llagan [3, b. 102]. Temur jangda noyob taktik yechimlar topardi va dushmanni doimo hayratda qoldirardi.
- Temur o'z qo'shinini doimo takomillashtirib bordi. U askarlari uchun maxsus mashq maydonchalari yaratdi, ularni doimo o'qitdi va tayyorgarligini oshirib bordi [2, b. 56]. Shuningdek, u ko'plab harbiy islohotlar o'tkazdi va armiya boshqaruvini takomillashtirdi.
- Amir Temur harbiy yurishlarni puxta rejalashtirar va tayyorgarlik ko'rardi. U dushmanning kuchli va zaif tomonlarini yaxshi bilardi, josuslari orqali doimo ma'lumot yig'ardi [4, b. 92]. Temur hech

¹ O'R QK Kichik mutaxassislar tayyorlash Markazi, Qurollanish va otish sikli katta yo'riqchisi, I-darajali serjant

qachon kutilmagan vaziyatlarga tushib qolmasdi va har qanday sharoitda ham g'alaba qozonishga tayyor turardi.

MUHOKAMA VA TAHLIL

Amir Temurning harbiy san'atga qo'shgan hissasi haqida gapirganda, uning harbiy dahosi va tug'ma iste'dodini alohida ta'kidlash lozim. Temur yoshligidanoq harbiy ilmlarni chuqur o'rgandi, turli xalqlarning jang olib borish usullari bilan yaxshi tanish edi [6, b. 67]. U o'z bilim va tajribasini amalda mohirona qo'llay oldi va ko'plab g'alabalarga erisha oldi.

Shu bilan birga, Temurning shaxsiy fazilatlari ham uning muvaffaqiyatida muhim rol o'ynagan. U mard, qat'iyatli, adolatli va xalqparvar hukmdor sifatida nom qozongan [1, b. 37]. Temur askarlari unga cheksiz sadoqat bilan xizmat qilishgan va uning har bir buyrug'ini so'zsiz bajarishgan.

Amir Temur qo'llagan strategiya va taktikalar ham harbiy san'at rivojiga katta ta'sir ko'rsatdi. Uning yangiliklari va yutuqlari keyingi davrlarda ham keng qo'llanildi va takomillashtirildi [7, b. 154]. Temur yaratgan armiya tuzilishi va boshqaruvi tizimi boshqa davlatlar uchun namuna bo'lib xizmat qildi.

Amir Temurning harbiy san'atga qo'shgan hissasini tahlil qilar ekanmiz, uning faoliyatini bir necha jihatdan ko'rib chiqish mumkin:

Armiya tuzilishi va boshqaruvi. Temur tomonidan yaratilgan armiya o'z davrining eng kuchli va intizomli qurolli kuchlaridan biri edi. U qo'shinni turli bo'linmalarga ajratgan, ularning har biriga alohida vazifalar yuklagan [2, b. 51]. Bunday tuzilma armiyaning samarali boshqaruvini ta'minlagan va jangdagi harakatlarning muvofiqligini oshirgan. Temurning armiya boshqaruvi tizimi o'z vaqtida juda ilg'or edi va keyinchalik boshqa davlatlar tomonidan ham qo'llanilgan [7, b. 161].

Harbiy taktika va strategiya. Amir Temur o'z janglarida turli xil taktik usullarni qo'llagan. Masalan, u dushmanning zaif tomonlariga zarba berish, uning saflarini yorib o'tish, qurshab olish va yo'q qilish kabi harakatlarni mohirlik bilan amalga oshirgan [3, b. 115]. Temur shuningdek, janglarni puxta rejalashtirish va tayyorgarlik ko'rishga katta e'tibor bergan. Uning strategiyasi uzoqni ko'zlagan va bir necha bosqichli bo'lgan [1, b. 42]. Bularning barchasi Temurning harbiy dahosidan dalolat beradi.

Yangi qurol-yarog' va texnologiyalar. Temur o'z armiyasini zamonaviy qurol-yarog'lar bilan ta'minlashga harakat qilgan. U o'q-yoy, qilich va nayzadan tashqari, manjaniq, trebushet kabi yangi qurollarni ham qo'llagan [6, b. 89]. Shuningdek, Temur armiyasida ilk bor o't ochuvchi qurollar, jumladan, to'plar ishlatilgan [4, b. 105]. Bunday texnologik yangiliklar Temur qo'shinining jangovar qudratini yanada oshirgan.

Jismoniy va ma'naviy tayyorgarlik. Amir Temur o'z askarlarining nafaqat jismoniy, balki ma'naviy tayyorgarligiga ham katta e'tibor bergan. U askarlarni mardlik, jasorat, sadoqat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalagan [2, b. 63]. Temur o'z shaxsiy namunasi bilan askarlarga ibrat bo'lgan va ularda g'alaba qozonishga bo'lgan ishonchni mustahkamlagan. Natijada, uning qo'shini har qanday sinov va qiyinchiliklarni yengib o'tishga qodir bo'lgan.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, Amir Temur o'z faoliyati davomida harbiy san'atning turli jihatlariga katta hissa qo'shgan. Uning yutuqlari va tajribasi nafaqat o'z davri, balki keyingi asrlar uchun ham muhim ahamiyat kasb etgan. Temurning harbiy mahorati va dahosi uni jahon harbiy san'ati tarixidagi eng buyuk sarkardalar qatoriga qo'yadi.

XULOSA

Amir Temur nafaqat buyuk sarkarda, balki harbiy san'at dohiysi ham edi. U o'z faoliyati davomida harbiy sohada ko'plab yangiliklar olib kirdi, kuchli armiya yaratdi, noyob strategiya va taktikalarni qo'lladi. Temurning harbiy mahorati va yutuqlari jahon harbiy san'ati tarixidan mustahkam o'rin olgan.

Amir Temurning harbiy merosi hozirgi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Uning hayoti va faoliyati harbiy sohada faoliyat olib borayotgan kishilar, shuningdek, tarixchilar va tadqiqotchilar uchun katta qiziqish uyg'otadi. Temurning harbiy san'atga qo'shgan hissasi kelajak avlodlar uchun hamisha ibrat maktabi bo'lib qoladi.

REFERENCES

1. Ahmedov, B. (1996). Amir Temur. Toshkent: O'zbekiston.
2. Temur tuzuklari. (2011). Toshkent: O'zbekiston.
3. Yazdi, S. A. (2008). Zafarnoma. Toshkent: Sharq.
4. Xaitov, L. (2024). НАКИМ ТЕРМИЗИЙНИНГ" АЛ-НАЖЖУ ВА АСРОРУХУ"(НАЖ ВА УНИНГ СИРЛАРИ) АСАРИДА НАЖ ВА УНИНГ ТУРЛАРИ НАҚИДА. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 45(45).
5. Xaitov, L. (2024). ҲАКИМ ТЕРМИЗИЙ МЕРОСИДА ИЛИМ МАСАЛАСИ. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 45(45).
6. Azamatovich, X. L. (2023). Hakim Termizi-Theoretician of Knowledge on Nafs. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*, 4(11), 32-38.
7. Akbarova, R. A. (2019). DEVELOPING STUDENTS ABILITY TO SPEAK ENGLISH THROUGH EXERCISES. *Theoretical & Applied Science*, (11), 33-35.
8. Akbarova, R. A. (2020). REVITALIZATION OF THE COGNITIVE ACTIVITY OF THE STUDENT: A MODERN VIEW OF THE PROBLEM. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(4), 386-391.
9. Akbarova, R. A. (2019). TEACHING ENGLISH THROUGH STORY TELLING IN ELEMENTARY CLASSES. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(10), 297-304.
10. Karimovna, S. Z. (2024). DIFFICULTIES IN STUDYING THE RUSSIAN LANGUAGE ORDER OF WORDS AMONG STUDENTS. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 11(02).
11. Madinabonu, N., Karimovna, S. Z., & Nodirali o'g'li, M. B. (2024). WAYS OF LEARNING SPOKEN LANGUAGE IN ENGLISH. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 11(02).
12. Karimovna, S. Z., & Nodirali o'g'li, M. B. (2024). WAYS OF LEARNING SPOKEN LANGUAGE IN ENGLISH. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 11(02).
13. Kadyrovna, A. D. (2024). STRATEGIES FOR IMPROVING COMMUNICATION BETWEEN TEACHERS AND SCHOOL STUDENTS. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 11(01).
14. Kadirovna, A. D., & Mahmudovna, A. D. (2022). Culture of speech of the teacher when learning russian. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(11), 891-894.
15. Qoraboyev, J., & Raximova, R. (2024). КАТТАЛАРДАГИ ОГ 'ИР МИҲА ШИКАСТЛАНИШИ. *Евразийский журнал медицинских и естественных наук*, 4(2), 156-162.
16. Латибжонов, А. Э. (2023). ПРЕИМУЩЕСТВА ПРИМЕНЕНИЯ ГЕМИЭПИФИЗИОДЕЗА ПРИ ОСЕВЫХ ДЕФОРМАЦИЯХ НИЖНИХ КОНЕЧНОСТЕЙ. *Экономика и социум*, (11 (114)-1), 796-800.
17. Марупова, Г. (2024). Терминология Спортивного Туризма Русского И Узбекских Языков. *Journal of Innovation in Education and Social Research*, 2(2), 17-20.
18. Tasheva, Z., & Karpovich, V. (2024). TRANSFORMATION OF RECRUITMENT PROCESS THROUGH IMPLEMENTATION OF AI SOLUTIONS. *Journal of Management and Economics*, 4(02), 12-17.
19. Tasheva, Z., & Karpovich, V. (2024). SUPERCHARGE HUMAN POTENTIAL THROUGH AI TO INCREASE PRODUCTIVITY THE WORKFORCE IN THE COMPANIES. *American Journal of Applied Science and Technology*, 4(02), 24-29.

20. Гафуров, Б. З. ЎЗБЕК ТИЛИДАГИ ОТ СЎЗ ТУРКУМИ СЕГМЕНТ ФОНОСТИЛИСТИК ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ БАДИИЙ АДАБИЁТ ОРҚАЛИ ТАҲЛИЛИ АНАЛИЗ КАТЕГОРИЙ СЕГМЕНТНОЙ ФОНОСТИЛИСТИКИ ИМЕНИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО В УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКЕ НА ОСНОВЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. *ANIQ VA TABIIY FANLAR MUNDARIJA*.
21. Гафуров, Б. З. (2009). Роль сокращения фонемного состава слова в образовании сегментных фоновариантов существительных русского, узбекского и английского языков. *Современные гуманитарные исследования*, (6), 124-126.
22. Гафуров, Б. З. (2010). Презентация фоностилистики в узбекском языкознании (на материале фоновариантов имён существительных). *Modern Turkluk Arastirmalari Dergisi.–Ankara, Turkiye*, 7, 68-83.
23. ГАФУРОВ, Б. (2014). Проблематика фоностилистики в русском, узбекском и английском языкознании. *Ўзбекистонда хорижий тиллар. Илмий–методик электрон журнал.–Тошкент*, (3), 125-133.
24. Гафуров, Б. З. (2021). АНАЛИЗ ЛИНГВОСТАТИСТИЧЕСКОЙ ХАРАКТЕРИСТИКИ АКЦЕНТНЫХ ФОНОВАРИАНТОВ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ РУССКОГО ЯЗЫКА. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 4(1-1).
25. Gafurov, B. Z. (2022). Neologisms and their functions in the field of medicine. *Journal of intellectual property and human rights*, 1(08), 41-44.
26. Gafurov, B. Z. (2022). Sociolinguistics and its functions in modern linguistics. Economy and innovation. Vol. 26. *Poznan, Taxes USA*, 92-95.
27. Zakirovich, G. B. (2022). Service Parts of Speech as an Important Component of Advertising Text in Russian and Uzbek Languages (By the Material of Advertising in the Sphere of Medicine). *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 3, 1-7.
28. Zakirovich, G. B. (2023). SPECIFICATION OF ERROR CORRECTION IN LANGUAGE LEARNING PROSESS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 12(05)*, 8-13.
29. Clavijo, R. G. (2010). Samarqandga sayohat kundaligi. Toshkent: Sharq.
30. Bartold, V. V. (1963). Ulug‘bek va uning davri. Toshkent: Fan.
31. Stroyeva, L. V. (1958). Amir Temur saltanati. Moskva: Nauka.
32. Yakubovskiy, A. Yu. (1946). Temur va temuriylar davlati. Moskva-Leningrad: Fan.

